

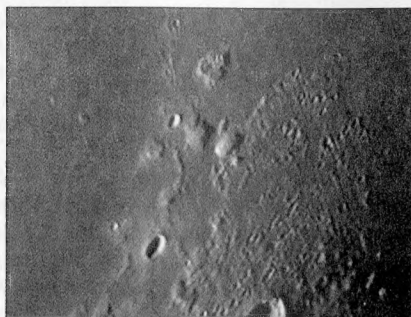

Hold

A Hold-dóмок megfigyelése II.

A Mare Imbrium és az Oceanus Procellarum találkozásánál találjuk a nem túl feltűnő, 16 km átmérőjű Gruithuisen-krátert, tőle északra, pedig a közismert *Gruithuisen γ és δ dómok*at. Nem a klasszikus apró, nehezen látható, szabályos alakú dómok képviselői, hanem vulkanikus eredetű hegyek, mindkettő 20 km átmérőjű. 5 cm-es refraktor is gond nélkül fogja mutatni mindkét alakzatot, de a részletek megfigyeléséhez itt is nagyobb távcső szükséges.

2005. június 17-én sikerült megfigyelnem ezt a területet, 102/920-as refraktorral, 184x-es nagyítás mellett. Mivel éppen a terminátoron látszottak, fehéren világítottak, messze kiemelkedve a környéken található egyéb alakzatok közül. A γ jelű dómot szabálytalan nyolcszög alakúnak láttam. Felszínének déli végénél egy sötétebb árnyalatú rész volt elkülöníthető, délkeletről pedig a B jelű kráter érintkezik vele, amely teljesen árnyékkal telt. A δ jelű dóm szabálytalan ellipszis alakú, 1:2 arányban megnyúlt észak-dél irányban. Északnyugati oldalához egy kisebb kiemelkedés kapcsolódik, amely ugyanolyan fényes, mint maga a dóm. 230x-os nagyítással már egyértelműen látszik a központi kalderája, amely kisebb nagyítással csak sejtethető, sajnos a rossz légkör ($S=4$) miatt további részleteket nem sikerült elkülöníteni.

A Gruithuisen γ és δ dómok
(Berkó Ernő felvétele)

A fenti területtől tovább haladva nyugatra találjuk a különös „*Rimker-alakzatot*” a Sinus Rorisban, a Hold látszólagos pereméhez igen közel. Jelentős méretű (70 km átmérőjű) hegykomplexum, amely valójában számtalan dómból tevődik össze. Könnyen megtalálható és azonosítható a Mondatlas 8. oldala alapján. Már kisebb távcső is kisebb távcső is megmutat bizonyos részleteket, de érdemes kipróbálni, hogyan változnak a kép az átmérő és a nagyítás fokozatos növelésével.

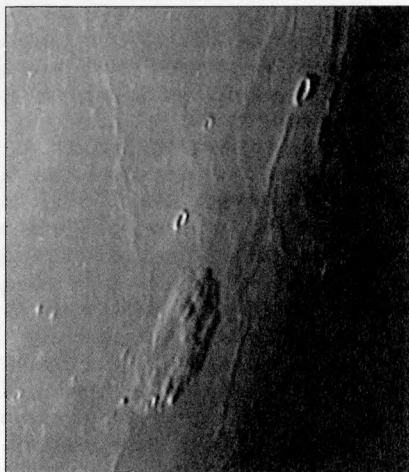
Ha a Hold nyugati pereménél járunk, érdemes felkeresni a hatalmas *Darwin-kráter*t és a benne található dómot. A kráter alakja erősen megnyúlt a rálátás miatt, északi részében látható a 45 km átmérőjű, feltűnő, elnyúlt alakú dóm (-884-326). Korábbi megfigyelések szerint elég magas, felületén kisebb kráter vagy mélyedés látható, valamint további csúcsok és kiemelkedések. Két rianást is láthatunk, az egyik a kráter északi részét átszelő Rimae Darwin, míg a másik a feltűnő és hosszan elnyúló rianásrendszer, a Rimae Sirsalis.

A Mare Imbriumban, a feltűnő Archimedes- és Timocharis-kráter között látható a kicsi, de kiemelkedő kráterpár a *Beer és Feuillée*. Tőlük délre apró dómot láthatunk (-138+447), a 6 km átmérőjű alakzat a leg-egyszerűbb dóm típus: sima, kerek, felszíni egyenetlenségektől, részletektől mentes. A Beer délkeleti peremétől kiindulva apró kráterecskék sorozatából álló ívet találunk. A híres kráterív felbontása nagyobb távcsövek számára is kemény dió, 10–12 cm-es műszer is csak egy sötétebb tónusú ívet fog mutatni, de magukat a krátereket nem (a dómról a rovat végén láthatunk egy felvételt).

Fenti területtől délre, a *Wallace- és Huxley-kráter közötti területen* további kevésbé ismert, de feltűnő dómok figyelhetünk meg. Előbbitől 2 fokkal délkeletre, 15 km átmérőjű dómot találunk (-108+316), különlegessége, hogy hegység szeli ketté, északi részénél látható a K jelű kráter. A Mondatlas 21. oldala jól mutatja, ez alapján azonosítható. Innen keletre érdemes felkeresni a -073+375 számú, 13 km átmérőjű dómot, melynek tetején csúcs vagy központi krátergyűrű látható. 10 km-es a közvetlenül az apró Huxley-kráter melletti dóm (-071+353), melynek tetején szintén csúcs vagy oromkráter látható.

A Mare Nubium nyugati részén lévő Kies-krátertől nyugatra található a 10 kilométer átmérőjű Kies π -dóm. Már kis átmérőjű távcsövel is könnyen észrevehető, még ha a terminátortól már távol is van. A dóm tetején egy 2 kilométer átmérőjű tetőkaldera található.

További észlelésre ajánlott, dómokban és rianásokban gazdag terület a Gutenberg- és a Goclenius-kráter, valamint a jól ismert Messier és Messier A kráterpáros közti rész. Az ALPO-katalógus számtalan dómot említ a környéken, amelyekből csupán két érdekesebbre hívnám fel a figyelmet. A 703-113 jelű dóm valójában egy fél dóm egy hegycsúcs alján, 24 km átmérőjű, míg a 697-075 számú dómot a Messier-től kb. 3 fokkal délnyugatra keressük, jelentős méretű (40 km), felületén három kiemelkedést láthatunk.

A Rümker-dóm (Berkó Ernő felvétele)

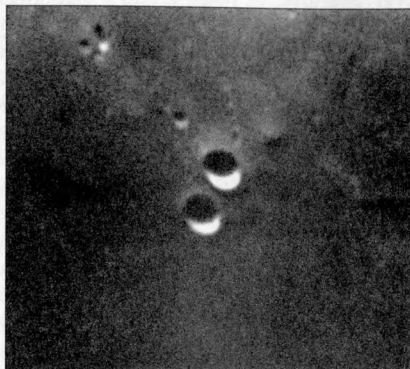
A Kies π -dóm (Kocsis Antal felvétele)

PETROVICS PÉTER

Négyes szimultán észlelés

Több heti rossz időjárás után 2006. január 8-án gyönyörű idő köszöntött ránk. Vasárnap lévén a Polaris Csillagvizsgáló hivatalosan zárva volt, de a jó idő miatt többen is felmentünk. Aznap volt a Hold–Mars együttállás, amikor is a Mars alig több, mint egy holdkorongnyira volt a kísérlőnktől, így természetesen mindenki ezt a jelenséget figyelte meg először.

A Hold-észlelést Kereszturi Ákos kezdte, aki néhány láthatóság-vizsgálati megfigyelést végzett. Utána Görgei Zoltán a 20 cm-es refraktorral beállította az Archimedes- és a Timocharis-kráter között lévő -138+447 jelű dómot. Vizuálisan könnyen észre lehetett venni a dómot és a kráterek körül húzódó lávagerinceket. A Beer-krátertől kiinduló kráterstort már jóval nehezebben lehetett megfigyelni. Mivel kivételesen jó volt a légkör, és nagyon sok részlet látszott, elkezdte lerajzolni a dómot és a környezetét. Közben a csillagvizsgáló teraszán Balogh Emese és Nagy Zoltán Antal a Hold és a Mars együttállásáról készített sorozatfelvételt egy Celestron-5-tel.

A -138+447 dóm, 2006.01.08. 21:13 UT
Tordai Tamás felvétele

Ezt követően Jakabfi Tamás kezdte el lerajzolni az alakzatot a nagyrefraktorral. Bár nehezen, de ő is tagjaira tudta bontani a kráterstort, de a „komponenseket” már nem tudta pontosan megszámlálni. Már az éjszaka elején többen is mondták, hogy felvételt szeretnének készíteni a Holdról, így felmerült bennünk az ötlet, hogy miért ne lehetne ez a dóm a célpont. Így a rajzolás befejezése után Sticker János kezdett el felvételeket készíteni a dómról tükörreflexes digitális fényképezőgéppel. A gép nagy látómezeje miatt fókusznyújtót kellett használni. Mivel rövidnek bizonyult a távcső okulárkihuzata, ezért csak nehezen lehetett élességet állítani. Időközben a nyugodtság is egyre rosszabb lett.

Egy rövid idő eltelte után, miközben a Mars is távcső végre került, Tordai Tamás készített pár felvételt webkamerával a dómról. Addigra már annyira rossz lett a légkör állapota, hogy alig lehetett néhány részletet észrevenni a nyers videókon. De a képfeldolgozási technikáknak köszönhetően majdnem annyi látszik a kész felvételen, mint vizuálisan, pár órával korábban. Eközben a teraszon további felvételek készültek az együttállásról, valamint a csillagvizsgáló szakkörének három tagja (Budai Edina, Szabó Andrea és Szulágyi Judit) készített nyílthalmaz-felvételeket az ESO Catch a Star! elnevezésű pályázatára.

JAKABFI TAMÁS

Internet-ajánlat – a Hold Szakcsoport honlapja: hold.mcse.hu